

الخلاصة في التجويد

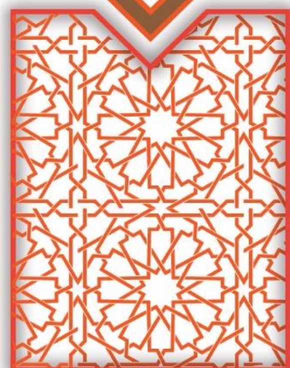
پووختەیەک لە تەجوید

نووسینی

هەڵکەوت نجم الدين

پێڕست

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الحمدلله ، والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن تبعه بإحسان الى يوم الدين ، اما بعد :

سوپاس و ستایش بۆ پەروەردگاری جیهانیان کە ئێمەی بە شایستەزانی بۆ نووسینی ئەم کتێبە و یارمەتی داین بۆ نوسینی ئەم کتێبە ، بەوهیوایەی کە ببێتە هۆکاری سوود بۆئەو مسوڵمانانی کە تاکوو ئێستا بەهەر هۆکارێک نەیانتوانیوە کە ئەم زانستە پیرۆزە بخوێنن ، وە بۆ ئەو کەسانەشی دەیانەوێ زیاتر زانیاری لەسەر ئەم زانستە پیرۆزە بزانن .

بێگومان فێربوونی ئەم زانستە کارێکی گرنگ و پێویستە ، چونکە لە یەکێک لە ئەدەبەکان لەگەڵ قورئان ئەوەیە کە بەو شێوەیە بیخوێنینەوە کە بۆ سەر پێغەمبەر ﷺ دابەزیووە ، وەک پەروەردگار دەفەرمووێ :

{ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً } (سورەتی المزمل ٤) واتە : { دەوری قورئان بکەوە بە لەسەر خۆیی واتا بەرێک و پێکی }

بێگومانیشە کە خوێندنی ئەم زانستە پیرۆزە پێویستی بە هەوڵ و کۆشش هەیە لەلایەن فێرخوازەوە ، بەڵام هەڵبەتە کارێکی قورس نیە چونکە پەروەردگار دەفەرمووێ :

{ وَلَقَدْ يَسَرنا الْقُرءَانَ لِلذِّكرِ فَهَلْ مَن مُّدَّكَر } (سورەتی القمر ١٧ ، ٢٢ ، ٣٢ ، ٤٠)

{ واتە : سوێند بە خودا بەڕستی ئێمە قورئانمان ئاسانکردوە بۆ ئامۆژگاری لێوەرگرتن جـا ئـایە پەمەند وەرگرێک هەیە؟ }

وە پێغەمبەریش ﷺ دەربارەی فێربوونی قورئان دەفەرمووێ : { خَيْرُكُم مَن تَعَلَّمَ الْقُرآنَ وَعَلَّمَهُ } (صحيح البخاري ٥٠٢٧)

واتە : { باشترینتان ئەوانەن کە خۆی فێری قورئان دەکات و خەڵکانی تریش فێردەکات }

ئێمەش لەژێر ڕۆشنایی ئەم ئایەت و فەرموودانەدا هەوڵمانداوە بە ئاسانترین شێوە یارمەتی فێرخوازان بدەین تاکوو لەم زانستە زیاتر شارەزابن و لێی تێبگەن و ئەوانیش کەسانی تر شارەزابکەن لەم زانستە .

وە إن شاءاللَّه ئەم کتێبە دەبێتە ڕێنموونێکی باش بۆ فێرخوازان ، و داواکارین لە پەروەردگار کە ئاسانی بکات لەسەرمان

داواکارین لە پەروەردگار کە لەتەواوی کەموکورتییەکمان ببورێت ، چونکە بەڕاستی هەر ئەو میهرەبانترین و بەبەزەیی ترینە .

والحمدلله رب العالمين

سەرەتایەک

ئەو نیشانە و هێمایانەی قوتابی پێویستە بیانزانێت :

سکون : هێماکەی بریتییەلە (-ْ) بازنەیەکە بچووک لەسەر پیتەکە .

ئەم نیشانەیە هیچ لە پیتەکە ناگۆڕێت ، بەڵکو پیتەکە وەکخۆی دەمێنێتەوە .

نموونە : (بْ = باء) (مْ = میم) (سْ = سین)

فەتحە : هێماکەی بریتییە لە (-َ) خەتێکی بچووکە لەسەر پیتەکە .

ئەم نیشانەیە بزوێنێکی کورت بۆ خوێندنەوەی وشەکە زیاد دەکات .

نموونە : (کَ = کە) (تَ = تە) (رَ = رە)

زەمە : هێماکەی بریتییە لە (-ُ) واوێکی بچووکە لەسەر پیتەکە .

ئەم نیشانەیە واوێکی بچووک بۆ خوێندنەوەکە زیاد دەکات .

نموونە : (سُ = سو) (دُ = دو) (حُ = حو)

کەسرە : هێماکەی بریتییە لە (-ِ) خەتێکی بچووکە لەژێر نیشانەکە .

ئەم نیشانەیە یائێکی بچووک بۆ خوێندنەوەی وشەکە زیاد دەکات .

نموونە : (مِ = می) (تِ = تی) (قِ = قی)

تەنوین : سێ جۆرە :

١ – تەنوینی کەسرە : هێماکەی بریتییە لە (-ٍ) کە دوو فەتحەن بە ژێریەکەوە .

ئەم نیشانەیە یائێک و نونێک بۆ خوێندنەوەی پیتەکە زیاد دەکات .

نموونە : (مٍ = مین) (کٍ = کین) (دٍ = دین)

٢ – تەنوینی فەتحە : هێماکەی بریتییە لە (-ً) دوو فەتحە بەسەریەکەوە .

ئەم نیشانەیە بزوێنێکی کورت و نونێک بۆ خوێندنەوەی وشەکە زیاد دەکات .

نموونە : (سً = سەن) (قً = قەن) (تً = تەن)

٣ – تەنوینی زەممە : هێماکەی بریتییە لە (-ٌ) یاخود (-ُ) کە دوو زەممەیە بەیەکەوە .

ئەم نیشانەیە واو و نونێک بۆ وشەکە زیاد دەکات .

نموونە : (تٌ = تون) (حٌ = حون) (دٌ = دون)

شەددە : هێماکەی بریتییە لە (-ّ) کە نیشانەکەی وەکوو پیتی W ی ئینگلیزییە .

ئەم نیشانەیە واتا : لە بنەڕەتدا وشەکە دوو پیتە بەڵام کورتکراونەتەوە و هێمای شەددە بۆ سەر پیتەکە زیاد کراوە ، وە لەکاتی خوێندنەوەشدا قورستر دەردەبڕێ وەک لە وشەکانی تر .

نموونە : (تّ = تت) (فّ = فف) (دّ = دد)

جیاوازی نێوان (کەسرە) لەگەڵ (یاء) :

لەکاتی خوێندنەوەدا (کەسرە) کەمتر درێژدەکرێتەوە وەک لە (یاء) ، واتە : ئەگەر (یاء) دوو حەرەکە درێژبکرێتەوە ، ئەوە (کەسرە) یەک حەرەکە درێژدەکرێتەوە .

جیاوازی نێوان (زەممە) لەگەڵ (واو) :

لەکاتی خوێندنەوەدا (زەممە) کەمتر درێژدەکرێتەوە وەک لە (واو) ، واتە : ئەگەر (واو) دوو حەرەکە درێژبکرێتەوە ، ئەوە (زەممە) یەک حەرەکە درێژدەکرێتەوە .

جووڵە (حەرەکە) چیە ؟

وەڵام : واتا درێژکردنەوەی وشەکە لەکاتی خوێندنەوەی وشەکە .

چۆن ژمارەی جووڵە (حەرەکەکان) هەژمار بکەم ؟

وەڵام : بۆ نموونە ئەگەر ویستت دوو جوڵە درێژ بکەیتەوە ئەوا پشت بە ژماردنی درێژکردنەوەکە ببەستە ، بەجۆرێک ئەگەر ویستت دوو جووڵە درێژ بکەیتەوە ؛ ئەوە لە کاتی درێژکردنەوەدا بە ئەندازەی ژماردنی ژمارە (یەک ، دوو) بە شێوەی ژماردنێکی ئاسایی درێژی بکەوە ، وە ئەگەر ویستت (شەش) جووڵە درێژی بکەیتەوە ، ئەوە بە ئەندازەی ژماردنی ژمارە (یەک تاکوو شەش) بەشێوەی ژماردنێکی ئاسایی درێژی بکەوە ، بۆ ئەوانی تریش بەهەمان شێوە .

(احكام النون الساكنة والتّنوين)

یاساکانی نونی ساکین و تەنوین

نونی ساکین چیە ؟

وەڵام : ئەو نونەیە کە هیچ یەکێک لە هێماکانی (فەتحە ، زەممە ، کەسرە) ی لەسەر یان لەژێرنیە ، بەڵکو هێمای سکونی لەسەرە .

دوو خاڵی گرنگ :

١ – لە یاسای نونی ساکیندا تەنها کار لەسەر پیتی (ن) دەکەین ، بەڵام بەو مەرجەی وەک وتمان دەبێ ساکین بێت .

وەک : منْ | عنْ

٢ – هەر لێرەشدا کار لەسەر تەنوینەکان دەکەین ، چونکە تەنوینەکان وەک باسمان کرد (نونیان لەگەڵە) لەکاتی خوێندنەوە .

وەک : منً (مەن) منٍ (مین) منٌ (مون)

یاساکانی نونی ساکین لەگەڵ پیتەکانی زمانی عەرەبی

١ – اظهار (دەرخستن) : لەم یاسایەدا نونی ساکن (نْ) و تەنوینەکان زۆر بەجوانی دەردەخەین و دەیخوێنینەوە وەکخۆی ، بەڵام بەومەرجەی نونی ساکن (نْ) لەگەڵ یەکێک لەم شەش پیتانەدا بێت : (ع ، غ ، ح ، خ ، هـ ، ء)

یاسا :

نونی ساکن (نْ) + { ع ، غ ، ح ، خ ، هـ ، ء } = اظهار (دەرخستن)

نموونە بۆ پیتی (ع) : مِنْ عَلَق (مین عەلەق) | حَكِيمٌ عَلِيم (حەكیمون عەلیم)

نموونە بۆ پیتی (ح) : مِنْ حَيثُ (مین حەیثو) | حَكِيمٍ حَمِيد (حەكیمین حەمید)

نموونە بۆ پیتی (غ) : مِنْ غِلّ (مین غیلل) | أَجْرٌ غَيرُ (ئەجرون غەیر)

نموونە بۆ پیتی (خ) : وَالْمُنْخَنِقة (وەلمونخەنیقە) | قِرَدَةً خَاسِئِين (قیرەدەتەن خاسیئین)

نموونە بۆ پیتی (هـ) : وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَاد (وەلیكوللی قەومین هاد) | يَنْهَونَ (یەنهەونە)

نموونە بۆ پیتی (ء) : مَنْ ءَامَنَتْ (مەن ئامەنەت) | عَذَابٌ أَلِيم (عەذابون ئەلیم)

ڕەنگی سوور ئاماژەیە بۆ نونی ساكین

ڕەنگی شین ئاماژەیە بۆ گەیشتنی نونی ساکین بە حەوت پیتەکەی تێکهەڵکێشان

لە دەرخستن (اظهار) بۆ ئەوەی نونەکە بەجوانی دەرکەوێ ئەوە بەشی پێشەوەی زمانت بلکێنە بە مەڵاشو

دەرخستن (اظهار) لە یەک وشە و دوو وشەشدا دەکرێت ڕووبدات ، نموونە :

مِنْ عَلَق (مین عەلەق) (نموونە بۆ دوو وشە)

وَالْمُنْخَنِقة (وەلمونخەنیقە) (نموونە بۆ یەک وشە)

٢ – تێکهەڵکێشان (ادغام) : لەم یاسایەدا هەریەکێک لەم شەش پیتانە (ي ، ر ، م ، ل ، و ، ن) کە بۆ ئاسان لەبەرکردن کورتکراونەتەوە لە وشەی (یرملون) هەرکاتێک (نونی ساکین یان هەریەکێک لە تەنوینەکان) لەکۆتایی وشەیەک بوو و پیتەکانی (یرملون) یش لە سەرەتای وشەی دوای خۆی بوو ؛ ئەوا ئەوکات (نونە ساکینەکە) لادەبەین و ئەو پیتانەی (یرملون) کە لەدوای خۆی دێت ؛ دەبێت بە شەددە (-ّ) واتا بە توندی دەیخوێنینەوە .

تێبینی : بۆ تەنوینەکان وەک پێشتر باسمان کرد تەنوینەکان بەمجۆرەن :

١ – (-ً) (تەنوینی فەتحە) = ن

٢ – (-ٍ) (تەنوینی کەسرە) = ین

٣ – (-ٌ) (تەنوینی زەممە) = ون

لەکاتی بوونی تەنوین و دوای خۆیشی پیتەکانی (یرملون) هات ئەوا کار لەسەر (نونی تەنوینەکە دەکەین)

یاسا :

نْ ، ـً ، ـٍ ، ـٌ	+	ی ، ر ، م ، ل ، و ، ن	=	تێکهەڵکێشان (ادغام)

تێبینی ١ : ئاگەداری ئەو مەرجەبە کە دەبێت نونەکە ساکین بێت و پیتی دوای نونەکە کە (یرملون) ــە مەرجە دەبێت جوڵاوبێت واتا (فەتحە یان کەسرە یان زەممە) ی لەسەربێت .

تێبینی ٢ : تێکهەڵکێشان (ادغام) دەکرێت بە دوو بەش :

یەکەم : ادغام بغنة (تێکهەڵکێشان بە مینگە)

دووەم : ادغام بغیر غنة (تێکهەڵکێشان بەبێ مینگە)

تێبینی ٣ : (غنة – مینگە) بریتییە لە درێژکردنەوەیەکی کەم کە یەکسانە بە دوو جوڵە درێژکردنەوە .

جۆری یەکەم : تێکهەڵکێشانی بە مینگە (ادغام بغنة) :

ئەو تێکهەڵکێشانەیە کە (نْ) نونی ساکیم دەگات بە چوار لە پیتەکانی (یرملون) ئەو چوار پیتەش بریتین لە :

(ي ، ن ، م ، و) کە کۆکراونەتەوە لە وشەی **(ینمو)** دا .

لەو کاتەدا ئێمە (نونە ساکینەکە (نْ)) لادەبەین و پیتەکانی (ینمو) کە بە جوڵاوی لەدوایەوە دێت مینگەی پێدەدەین .

واتا دوو جوڵە درێژی دەکەینەوە ، بەڵام وریابە ئەو چوار پیتە شەددە (-ّ) وەرناگرن ، بەڵکو تەنیا دوو جوڵە درێژی دەکەینەوە ،

نموونە بۆ پیتی (ي) :

لِقَومٍ یُؤمِنُون ← دەبێتە ← لِقَومِ یُؤمنُون

لیقەومین یوئمینون ← لیقەومی یوئمینون

نموونە بۆ پیتی (ن) :

إِنْ نَقُول   دەبێتە   إِنَّقُول (نونەکە دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە)

ئین نەقول   ئینەقول

نموونە بۆ پیتی (م) :

مِنْ مَسَد   دەبێتە   مِمَّسَد (میم ی دووەم دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە)

مین مەسەد   میمەسەد

نموونە بۆ پیتی (و) :

سِرَاجَاً وَهَّاجاً   دەبێتە   سِرَاجَاَ وَهَّاجاً (واو ەکە دوو جووڵە درێژ دەکرێتەوە)

سیراجەن وەهاجا   سیراجەوەهاجا

تێبینی : پیتەکانی (ن ، م) جوانتر مینگەیان بۆدەکەین لەچاو دوو پیتەکانی تر .

جۆری دووەم : تێکهەڵکێشانی بەبێ مینگە (ادغام بغیر غنة) :

ئەو تێکهەڵکێشانەیە کاتێتێک نونی ساکین (نْ) دەگات بە دوو لە پیتەکانی (یرملون) ، ئەوانیش : (ل ، ر) لەوکاتەدا (نْ) نونەساکینەکە لادەبەین و پیتەکانی (ل ، ر) کە بە جوڵاوی بەدوایدا دێت (شەددە –ّ) وەردەگرن .

نموونە بۆ پیتی (ل) :

أَنْ لَو ← دەبێتە ← أَلَّو

ئەن لەو ئەللەو

نموونە بۆ پیتی (ر) :

مِنْ رَبِّك ← دەبێتە ← مِرَّبِك

مین رەبیک میررەبیک

لێرەدا پیتەکانی (ل ، ر) شەددە وەردەگرن بۆیە توندیان دەکەین و کەمێک بە قورسی دەیانلێینەوە .

تێبینی : تێکهەڵکێشان هەرگیز لە (یەک) وشەدا ڕونادات ، بەڵکوو دەبێت دوو وشەی جیابێت :

نموونە : صِنْوَان ، بُنْيَان ، قِنْوَان (وشەکان ناگۆڕین چوونکە یەک وشەن و تێکهەڵکێشان ڕوونادات)

٣ – گۆڕین (اقلاب) :

وەک لە ناواکەیدا دیارە لەم یاسایەدا (نونی ساکین و تەنوینەکان) دەگۆڕین .

دەیگۆڕین بەچی ؟

وەڵام : دەیگۆڕین بۆ پیتی (م) بەڵام میمێکی شاراوە و دوو جووڵـەش درێژی دەکەینەوە .

کەی دەیگۆڕین ؟

وەڵام : کاتێک (نونی ساکینەکە یان تەنوینەکان) دەگەن بە پیتی (ب) ئەوا ئەوکاتە (نونە ساکینەکە یان تەنوینەکان) دەگۆڕێن بۆ پیتی (م)

یاسا :

نْ

ـً

+ پیتی (ب) = گۆڕین (اقلاب)

ـٍ (جولاو)

ـٌ

شاردنەوە چیە ؟

وەڵام : واتا بەتەواوی پیتەکە دەرنەخەی ، ئێمەش لێرەدا پیتی (م) دەشارینەوە ، و بۆ شاردنەوەشی لەکاتی وتنی پیتەکەدا هەردوو لێوت نابەیتە سەر یەک ، واتا بەتەواوی دایناخەین بەڵکوو بۆشاییەکی کەم دەهێڵینەوە لەنێوان لێوەکان .

نموونە :

لَيُنْبَذَنَّ دەبێتە لَيُمْبَذَنَّ

لەیونبەذەننە لەیومبەذەننە

أَنْبِئُونِي دەبێتە أَمْبِئُونِي

ئەنبیئونی ئەمبیئونی

عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُر دەبێتە عَلِيمُمْ بِذَاتِ الصُّدُر

عەلیمون بیذاتیصصودور عەلیموم بیذاتیصصودور

لێرەدا ئەو پیتە میمەی کە درووستمان کردووە لەگەڵ شاردنەوەشی ، دوو جووڵە درێژی دەکەینەوە .

دوو تێبینی گرنگ :

١ – پیتی (ب) بەهیچ شێوەیەک مینگە و درێژکردنەوە وەرناگرێ بەڵکو وەکخۆی دەمێنێتەوە .

٢ – لە قورئاندا بۆ ئاسانکاری و ناسینەوەی (اقلاب) میمێکی بچووک لەسەر نونی ساکینەکە کراوە و نوسراوە : (نۢ)

٤ – شاردنەوە (اخفاء) :

لەم یاسایەدا ئێمە نونی ساکین و تەنوینەکان دەشارینەوە لە خوێندنەوەدا .

شاردنەوە بەمانای ئەوە نایەت کە نونی ساکین و تەنوینەکان لابەین ، بەڵکو کەمێک دەیانشارینەوە لەکاتی خوێندنەوە ، بەواتایەکی تر : نەوەکوو ئاشکراکردن (اظهار) ئاشکرای دەکەین ، وە نە وەکوو تێکهەڵکێشان (ادغام) لایدەبەین ، بەڵکو لەنێوان هەردووکیان دایە .

شاردنەوەی نونی ساکین : لەکاتی دەربڕینی پیتی نونی ساکین زمانت لەنێوان مەلاشوو و ژێر زمانت بهێڵەوە .

واتا بەر سەر و خواری زمان نەکەوێت ، بەڵکو لەنێوان هەردووکیان ڕایگرە و درێژی بکەوە .

کەی شاردنەوە ڕوودەدات ؟

وەڵام : کاتێک نونی ساکین بگات بە (١٥) پیتەکانی : (د ، ذ ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ف ، ق ، ك ، ت ، ث ، ج)

بەڵام بۆ ئاسان لەبەر کردنی پیتەکان تۆ تەنیا پیتەکانی (اظهار و اقلاب و ادغام) لابدە ئەوە یەکسانە پیتەکانی (اخفاء)

بە واتایەکی تر : کە گەشتیت بە هەرپیتێک لە نونی ساکین ئەگەر یەکێک نەبوو لە پیتەکانی (اظهار و اقلاب و ادغام) ئەوە پیتی (اخفاء) ـــــە .

یاسا :

نْ

ً

+ ١٥ پیتەکان = شاردنەوە (اخفاء)

ٍ

ٌ

نموونە :

وَكَأْساً دِهَاقاً (وە کەئسەن دیهاقا) (ئەم تەنوینە دەشارینەوە وەک ئاماژەمان پێدا)

يَنْكُثُون (یەنکوثون) (ئەم نونە ساکینە دەشارینەوە وەک ئاماژەمان پێدا)

چەند تێبینییەکی گرنگ :

١ – لە شاردنەوەدا نابێت مینگەکە بگوازریتەوە بۆ پیتەکانی دوای خۆی ، واتا مینگە تەنیا لەسەر نونی ساکین دەکرێ نەوەک پیتی تر ، بەڵکوو پیتەکانی تر وەکخۆیان دەخوێندرێنەوە .

٢ – لە شاردنەوەدا کاتێک نونی ساکین دەگات بە پیتەکانی (ك ، ق) ، ئەوە لەکاتی خوێندنەوەی نونی ساکینەکە بەشی پشتەوەی زمانت بلکێنە بە مەڵاشووت .

٣ – شاردنەوە کەمێک قەڵەو دەکەین و نونە ساکینەکە بە شاراوەیی و قەڵەوی دەخوێنینەوە ئەگەر گەیشت بەم پیتانە (ص ، ض ، ط ، ظ) چونکە خۆیان پیتی قەڵەون و دەبێ بە قەڵەوی بخوێندرێنەوە .

احكام الميم السّاكنة

یاساکانی میمی ساکین

میمی ساکین : ئەو میمەیە کە هیچ یەکێک لە هێماکانی (کەسرە ، زەممە ، فەتحە ، تەنوین) ی لەسەر یان لەژێر نیە .

لەم یاسایانەدا کار لەسەر (پیتی میم) دەکەین .

میمی ساکین لەگەڵ پیتەکانی زمانی عەرەبیدا دەکرێت بە سێ یاسا :

١ – شاردنەوە بە لێو (اخفاء الشّفوي) :

ئێمە پێشتر زانیمان کە شاردنەوە لەنێوان (ادغام) و (اظهار) دایە ، واتە کەسێک بە ناڕونی دەیخوێنێتەوە و لەکاتی خوێندنەوەدا مینگەی پێدەکات و دوو جوڵە درێژی دەکاتەوە .

کەی میمی ساکین دەشاردرێتەوە ؟

وەڵام : کاتێک میمی ساکین (مْ) گەیشت بە (ب) ی جوڵاو ، ئەوە ئەوکاتە میمە ساکینەکە بە مینگە و بە ئەندازەی دوو جووڵە درێژی دەکەینەوە .

یاسا :

مْ + ب (جولّاو) = شاردنەوەی لێوی (اخفاء الشّفوي)

نموونە :

يَعْتَصِمْ بِاللَّه (یەعتەصیم بیللاهـ) (خوێندنەوەی ئەم میمە بە مینگە)

تێبینی : لەکاتی خوێندنەوەی (میم) بە مینگە ، نابێت مینگەکە بچێت بۆ پیتی (ب) چونکە دەبێت حەرەکەی سەر پیتی (ب) وەکخۆی بخوێندرێتەوە

٢ – تێکهەڵکێشان بە لێو (ادغام الشّفوي) :

لەم یاسایەدا میمی ساکین (مْ) لادەبەین ، کاتێک گەیشت بە میمێکی تری جولّاو (متحرك) لەدوای خۆی .

ئەوکاتە ئێمە میمی یەکەم کە میمە ساکینەکەیە (مْ) لادەبەین و میمی دووەم کە جووڵاوە (مُ ، مِ ، مَ) شەددە (ّ) ی بۆ زیاد دەکەین و بە ئەندازەی دوو جووڵە درێژی دەکەینەوە .

یاسا :

مْ + مُ / مِ / مَ = تێکهەڵکێشان بە لێو (ادغام الشفوي)

نموونە :

لَهُمْ مَايَشَاءُون ← دەبێتە ← لَهُمَّايَشَاءُون

لەهوم مایەشائون ← لەهوممایەشائون

هُمْ مِنْهَا ← دەبێتە ← هُمِّنْها

هوم مینها ← هوممینها

٣ – دەرخستن بە لێو (اظهار الشّفوي) :

لەم یاسایەدا ئێمە میمی ساکین (مْ) وەکخۆی دەخوێنینەوە .

کاتێک گەیشت بە هەرپیتێکی تر جگە لە پیتەکانی (م) و (ب) ، چونکە لە ئەگەری گەیشتن بەم دووانە ئەوە دەبێت بە یەکێک لە دوو جۆرەکەی سەرەتای یاساکانی میمی ساکین باسمان کرد .

یاسا :

مْ + هەرپیتێک جگە لە (م ، ب) = دەرخستن بە لێو (اظهار الشّفوي)

نموونە :

أَلحَمْدُللَّه (ئەلحەمدولیللاهـ)

انواع من الادغام

جۆرەکانی تێکهەڵکێشان

تێکهەڵکێشان باسمان کردووە کە بریتییە لە (لابردن) ، لە تێکهەڵکێشاندا پیتی یەکەم کە ساکین ــە لایدەبەین و پیتی دواى خۆی کە (جولاوە) (شەددە ـّ) وەردەگرێ .

لە کتێبە تەجویدییەکاندا نوسراوە کە : لە تێکهەڵکێشاندا دوو پیتەکە لە یەک هەڵدەکێشرێن و بەیەکەوە پیتێکی شەددەدار (ـّ) درووست دەکەن ، بەڵام بۆ ئاسان لەبەرکردن و تێگەیشتن تۆ ئەوەی سەرەوە بزانە بەستە .

سێ جۆر تێکهەڵکێشانمان هەیە :

جۆری یەکەمی تێکهەڵکێشان : تێکهەڵکێشانی هاوشێوە (المتماثلين) :

ئەم جۆرە بریتییە لەوەی کە دوو پیت بەدوای یەکدا دێن و وەک یەکن واتە هاوشێوەن ، بەڵام بەمەرجێک دەبێت یەکەمیان ساکین بێت و دووەمیان جولاو بێت ، وەک (فْ + فَ = فَّ) ، ئەوکاتە ئێمە پیتە ساکینەکە لادەبەین و پیتە جولاوەکە شەددە وەردەگرێت .

نموونە : (بْ + ب (جولاو)) :

اضْرِبْ بِعَصَاكَ ← دەبێتە اضْرِبِّعَصَاكَ

ئیضریب بیعەصاک ← ئیضریببیعەصاک

نموونە : (كْ + ك (جولاو)) :

يُدْرِكْكُم ← دەبێتە يُدْرِكُّم

یودریک کوم ← یودریککوم

نموونە : ذْ + ذ (جولاو)) :

اذْ ذَهَب دەبێتە اذَّهَب

ئیذ ذەهەب ئیذذەهەب

لێرەدا ئەو پیتانەی بە ڕەنگی شین نوسراون کە پیتی دووەمن ، دەبێ شەددەیان پێ بدەی و بە ئەندازەیە دوو جوڵە درێژیان بکەیەوە .

تێبینی گرنگ :

١ – لە تێکهەڵکێشاندا لە پیتەکانی (مْ + م (جولاو)) و (نْ + ن (جولاو)) دا دەبێت توونکردنەکەت جوانتر بێت و مینگەشی لەگەڵبێت واتە : بە لوتیشدا تێبپەڕن جگە لەوەی دەبێ شەددە وەرگرن .

٢ – ئەگەر ئەوپیتانەی بەدوای یەکدادێن یەکەمیان جولاو بێت و دووەمیان ساکین بێت (پێچەوانەی یاساکە) ئەوە تێکهەڵکێشان ڕونادات .

نموونە : يُمْدِدْكُم (يومديدكوم) (یاسا وەرناگرێت)

٣ – هەرکاتێک پیتەکانی (وْ + و (جولاو)) یان (يْ + ي (جولاو)) گەیشتن بەیەک ، تێکهەڵکێش ناکرێن چونکە ئەوانە پیتی (مەد – درێژکردنەوە) ــن و ان شاءالله لە جێگای خۆی باسی دەکەین ، بەڵام یەک وشەی شاز هەیە کە سێ جار دووبارە بۆتەوە لە قورئاندا لە سورەتەکانی (البقرة) و (آل عمران) و (المائدة) دایە کە بە شەددە واوەکە دەخوێندرێتەوە بەڵام توندی مەکە (لەنێوان شەددە و واوێکی ئاسایی بیخوێنەوە) ئەویش :

عَصَوْا وَكَانُوا دەبێتە عَصَوَّكَانُوا

عەصەو وەکانو عەصەووەکانو

ئەمەش بۆیە ڕویداوە چونکە لەپێش واوە ساکینەکە فەتحە هەیە .

جۆری دووەمی تێکهەڵکێشان : هاوڕەگەز (المتجانبين) :

لەم جۆرە تێکهەڵکێشانەدا ئەگەر پیتی (ساکین) گەیشت بە پیتێکی جوڵاو ، بەڵام پیتە جوڵاوەکە لەخۆی نەبێت ، واتە هەمان پیت نەبن ، بەڵکو (شوێنی دەرچونیان یەک بێت) واتە هەردوو پیتەکە لەهەمان شوێنی قورگ یان دەم دەردەچن ، بەڵام لە خوێندنەوەدا لەیەک ناچن ، وەک (ط) و (ت) کە لە قورگ و دەم لەیەک جێگا دەردەچن ، بەڵام لەخوێندنەوەدا وەک یەک نین .

ئەوکاتە ئێمە پیتە ساکینەکە لادەبەین و شەددە دەدەینە پیتە جوڵاوەکە ، بەڵام ئاگەداربە مەرجە یەکەم ساکین بێت و دووەم جوڵاو.

پێویستە لەم بابەتەدا پیتەکان و شێوازی ڕیزبوونی پیتەکان لەبەر بکەیت ئەگینا توشی هەڵە دەبیت .

نموونەکان :

١-تْ + ط (جوڵاو) :

وَدَتْ طَائِفَة ← دەبێتە وَدَطَّائِفَة

وەدەت طائیفە ← وەدەططائیفە

٢-طْ + ت (جوڵاو) :

بَسَطْتَ ← دەبێتە بَسَتَّ

بەسەطتە ← بەسەتتە

٣-تْ + د (جوڵاو) :

أَثْقَلَتْ دَعَوَا ← دەبێتە أَثْقَلَدَّعَوَا

ئەثقەلەت دەعەو ← ئەثقەلەددەعەو

٤-دْ + ت (جولاْو) :

قَدْ تَبَيَّنَ ← دەبێتە ← قَتَّبَيَّنَ

قەد تەبەییەنە ← قەتتەبەییەنە

٥-ذْ + ظ (جولاْو) :

إِذْ ظَلَمُوا ← دەبێتە ← إِظَّلَمُوا

ئیذ ظەلەموو ← ئیظظەلەموو

٦-ثْ + ذ (جولاْو) :

يَلْهَثْ ذَٰلِكَ ← دەبێتە ← يَلْهَذَّٰلِكَ

یەلهەث ذالیک ← یەلهەذذالیکە

٧-بْ + م (جولاْو) :

إِرْكَبْ مَعَنَا ← دەبێتە ← إِرْكَمَّعَنَا

ئیرکەب مەعەنا ← ئیرکەممەعەنا

تێبینی گرنگ :

١ – زۆر ئاگەداری ڕیزبەندی پیتەکان ببە ، واتە چۆن پیتەکان ڕیزکراون و کام پیت لەگەڵ کام پیت هاتووە ، چونکە هەر ئەو حەوت جۆرەن کە باسمان کردوون و لەوانە تێپەڕ ناکات .

٢ – ئەگەر پیتی (طْ) گەیشت بە پیتی (ت) ی جولاْو ئەوا (طْ) ـەکە قەڵەوییەکەی لەدەست نادات ، واتە ئەو (ت) جولاْوەکە سەرەڕای ئەوەی کە (تائێکی) ناسکە ، بەڵام کەمێک بە قەڵەوی بیخوێنەوە ، چونکە پیتی (ط) لەپێش بووە ، ئەم تێبینییەش تەنها بۆ خاڵی دووەمی نموونەکان ڕاستە .

٣ – ئەم یاسایانە باسکراون جێبەجێ ناکرێن ئەگەر پیتی یەکەم جولاّوبێت و پیتی دووەم ساکین بێت (پێچەوانەی یاسا) ئەوکات هەر پیتێک بە جولّەی خۆی دەخوێندرێتەوە .

جۆری سێیەمی تێکهەڵکێشان : لەیەک نزیک (المتقاربين) :

ئەمەیان کاتێک ڕودەدات کە ئەو دوو پیتەی بەدوای یەکدادێن لەخوێندنەوەدا لەیەک نزیکن ، وەک (ل) لەگەڵ (ر) یان (ق) لەگەڵ (ک) .

کە ئەم پیتانە لە خوێندنەوەدا لەیەک جیاوازن ، بەڵام لە شێوازی خوێندنەوەکەیاندا کەمێک لەیەک دەچن و لەیەک نزیکن.

مەرجە بۆ ئەم بابەتە پیتی یەکەم ساکین بێت و دووەمیش جولاّو بێت .

لێرەدا پیتی یەکەم کە ساکینە لادەبەین و پیتی دووەم کە جولاّوە شەددەی بۆ دادەنێین .

نموونە :

١ – لْ + ر (جولاّو) :

بَلْ رَبُّكُمْ دەبێتە بَرَّبُّكُمْ

بەل ڕەببوکوم بەڕڕەبوکوم

٢ – قْ + ک (جولاّو) :

نَخْلُقْكُم دەبێتە نَخْلُكُّم

نەخلوقکوم نەخلوککوم

تێبینی : ئەم دوو یاسایە بە هەڵگەراوەیی (عەکسەوە) هەڵەیە .

تێبینی :

١ – لەم جۆرەی تێکهەڵکێشاندا کە لەیەک نزیکن ، ئاگاداری پیتەکان ببە ، بزانە کام پیت لەگەڵ کام پیت هاتووە ، چونکە پێچەوانەی بکەیەوە هەڵە دەبێت .

لْ + ر (جوڵاو)   (یاسای دروست)

رْ + ل (جوڵاو)   (یاسای هەڵە)

٢ – لە تێکهەڵکێشانی (قْ + ک (جوڵاو)) دا قەڵەوی (ق) لە (ک) دا دەمێنێتەوە ، واتە کەمێک پیتی (ک) بە قەڵەوی و بە شەددەوە بخوێنەوە .

احكام اللام

یاساکانی لام

پیتی (ل) لە قورئاندا دوو ئەگەری هەیە ، ئەوانیش :

ئایە لامەکە دەخوێندرێتەوە ، یان ناخوێندرێتەوە ؟

ئەگەر لامەکە نەخوێندرایەوە ئەوا لامەکە شەمسییە ، بەڵام ئەگەر خوێندرایەوە ئەوا لامەکە قەمەرییە .

پیتە شەمسی و قەمەرییەکانمان هەیە تا لەبەریان بکەین ، بەڵام ئێمە پیتەکان لەبەر ناکەین و یاسایەکی ئاسانترمان هەیە . چۆن؟

وەڵام : هەرکاتێک لەسەرەتای وشەدا (ل) هەبوو وە لامەکە (سکون) ی لەسەر بوو (لْ) ئەوا تۆ بڵێ : دەخوێندرێتەوە .

وە ئەگەر لامەکە هیچی لەسەر نەنوسرابوو (ل) ، ئەوا بڵێ : ناخوێندرێتەوە .

هەرکات لامەکە لەهەر جێگایەک و هەر لامێک بێت ، سکونی لەسەر نوسرابێت دەخوێندرێتەوە ، وئەگەر لەسەری نەنوسرابێت ناخوێندرێتەوە جا لەهەر شوێنێک بێت و هەر لامێک بێت .

تێبینی : لەم بابەتەدا تەنها کار لەسەر (لامی ساکین) دەکەین .

تێبینی : پیتی (ل) ئەگەر هێمای سکونی لەسەر بێت یان هیچی لەسەر نەبێت ، لامەکە هەر سکون حسابە، بەڵام ئەگەر لامەکە جوڵاو بوو ، بوجوڵەکەی خۆی وەکخۆی دەخوێنینەوە ، وەک : (لَ = لە) (لِ = لی) (لُ = لو)

نموونە : لامی شەمسی (ناخوێندرێتەوە) :

وَالسَّمَاء (وەسسەماء)

الرَّحْمٰن (ئەررەحمان)

تێبینی : وەک لە نموونە شەمسییەکانی سەرەوە دیارە لامەکە (ل) هیچ هێمایەکی لەسەر نەنوسراوە ، واتە ناخوێندرێتەوە .

نموونە : لامی قەمەری (دەخوێندرێتەوە) :

الْعَابِدُون (ئەلعابیدوون)

الْيَوْم (ئەلیەوم)

تێبینی : وەک لە نموونە قەمەرییەکانی سەرەوەدا دیارە لامەکە (لْ) هێمای سکونی لەسەر نوسراوە ، واتە دەخوێندرێتەوە .

چەند تێبینییەکی زۆر گرنگ بۆ پیتی (ل) و وشەی پیرۆزی (الله) :

١ – هەر کات پیتی (لام) لەسەرەتای وشەدا هات حسابی شەمسی و قەمەری بکە ، بەڵام هەرکات دوو لام بە دوای یەکدا هاتن دانەیەکیان ساکین بوو و ئەوەی دووەم جوڵاو بوو ، ساکینەکە لاببە و جوڵاوەکە شەددەی پێ بدە ، وە ئەگەر لامێکی ساکین هات و (ر) یکی جوڵاوی بەدواوادا هات ، لامەکە لادە و شەددە بۆ پیتی (ر) زیاد بکە .

٢ – لەهەموو زمانی عەرەبیدا پیتی (لام) بە ناسکی دەخوێندرێتەوە ، واتە (لامی کوردی) جگە لە وشەی پیرۆزی (الله) کە ئەویش دوو حاڵەتی بۆ هەیە :

ئایە لامەکەی بە (ڵ) ی کوردی دەخوێندرێتەوە ، وەک (الله) (ئەڵڵاهـ)

یان لامەکەی بە (ل) ی کوردی دەخوێندرێتەوە ، وەک (لله) (لیللاهـ)

چۆن ناوی پیرۆزی اللّٰه بخوێنمەوە ؟

جۆری یەکەم :

لە چوار حاڵەتدا ناوی پیرۆزی (اللّٰه) بە قەڵەوی دەخوێندرێتەوە ، واتە بە پیتی (ڵ) ی کوردی :

١ – ئەگەر لەسەرەتای خوێندنەوەدا بوو :

نموونە :

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُو (ئەڵڵاهو لا ئیلاهە ئیللا هو)

اللَّهُ الصَّمَدْ (ئەڵڵاهوصصەمەد)

٢ – ئەگەر لەپێش ناوی پیرۆزی (اللّٰه) فەتحە هەبوو :

نموونە :

إِنَّ اللَّهَ (ئیننەڵڵاهە)

قَالَ اللَّه (قالەڵڵاهـ)

٣ – ئەگەر لەپێش ناوی پیرۆزی (اللَّه) زەممە هەبوو :

نموونە :

رَسُولُ اللَّه (ڕەسولوڵڵاهـ)

يَدُ اللَّه (یەدوڵڵاهـ)

٤ – ئەگەر لەپێش ناوی پیرۆزی (اللَّه) هەریەک لە پیتەکانی (اْ) و (وْ) هەبوو ، کە هێماکەی وەک ژمارە پێنجی کوردییە ، و لە ئایەتدا ناخوێندرێنەوە و هێماکەی نزیکە لە سکون و بەڵام سکون نین :

نموونە :

رَبُّنَاْ اللَّه (ڕەببونەڵڵاهـ)

نَسُوْ اللَّه (نەسوڵڵاهـ)

جۆری دووەم :

لە دوو حاڵەتدا ناوی پیرۆزی (اللَّه) بە ناسکی دەخوێندرێتەوە ، واتە بە پیتی (ل) ی کوردی :

١ – ئەگەر لەپێش ناوی پیرۆزی (اللَّه) کەسرە هەبوو :

نموونە :

بِسْمِ اللَّه (بیسمی للاهـ)

سَبِيلِ اللَّه (سەبیلی للاهـ)

٢ – ئەگەر لەپێش ناوی پیرۆزی (اللَّه) پیتی (ي) هەبوو :

نموونە :

يَهْدِي اللَّه (یەهدی للاهـ)

يَأْتِي اللَّه (یەئتی للاهـ)

همزة الوصل

هەمزەی گەیاندن

یەکەم : هەمزەی گەیاندن ئەو هەمزەیەیە کە لە سەرەتای هەندێک وشەدا دێت کە سکونیان هەیە ، هەربۆیەش هەمزە وەسڵەکە دێت تاکوو بتوانین سکونەکە بە ئاسانی بخوێنینەوە .

دووەم : هەمزەی وەسڵ کە ئەمە هێماکەیەتی (ٱ) لەبەشی سەرەوەی هەمزەکە نیشانەیەک هەیە کە لە پیتی (ص) دەچێت .

سێیەم : هەمزەی وەسڵ لەسەرەتا و دەسپێکدا دەخوێندرێتەوە .

چوارەم : هەمزەی وەسڵ لە بنەڕەتدا هیچ جوڵەیەکی نیە ، واتا هیچ کام لە (کەسرە و فەتحە و زەممەی) پێوە نیە .

بەڵام ئێمە لێرەدا چۆنیەتی خوێندنەوەکەی باسدەکەین ، واتا کام لە جوڵەکانی بۆدەبێت ، ئایە بیکەین بە (فەتحە یان زەممە یان کەسرە) کە ئەوانیش بەپێی شوێن و هاتنی جۆری وشە لەگەڵیدا دەگۆڕێت .

پێنجەم : هەمزەی وەسڵ لەزۆربەی حاڵەتەکانی قورئانی پیرۆز ناخوێندرێتەوە ، بەڵام ئەگەر بخوێندرێتەوە ، ئەوە دەیکەین بە سێ جۆر :

جۆری یەکەم : بە زەممە دەخوێندرێتەوە :

ئەگەر ئەو وشەیەی کە هەمزە وەسڵەکەی لەگەڵە سێیەم پیتی زەممە بوو ، ئەوا ئێمەش هەمزە وەسڵەکە بە زەممە دەخوێنینەوە .

نموونە :

ٱرْكُضْ (ئورکوض)

ٱدْعُ (ئودعو)

تێبینی : بۆ ژماردنی سێیەم پیت پێویستە هەمزە وەسڵەکەش هەژمار بکەیت ، واتا لە هەمزە وەسڵەکەوە دەست بە ژماردن بکە .

جۆری دووەم : لە چوار حاڵەتدا هەمزەی وەسڵ بە (کەسرە) دەخوێندرێتەوە :

یەکەم : ئەگەر ئەو وشەیەی هەمزە وەسڵەکەی لەگەڵە سێیەم پیتی فەتحە بوو .

نموونە :

ٱسۡتَغۡفِرۡ (ئیستەغفیر)

دووەم : ئەگەر ئەو وشەیەی کە هەمزە وەسڵەکەی لەگەڵە سێیەم پیتی کەسرە بوو .

نموونە :

ٱصۡبِرۡ (ئیصبیر)

سێیەم : ئەگەر هەمزە وەسڵەکە لەگەڵ وشەی (اسم) دا هات یان لەگەڵ ناودا هات ، ئەوە هەمیشە بە کەسرە دەخوێندرێتەوە .

نموونە :

ٱسۡمُهُۥٓ أَحۡمَدُۖ (ئیسموهو ئەحمەد)

ٱمۡرَأَتُ (ئیمرەئەت)

چوارەم : ئەگەر لەگەڵ وشەیەک هات سێیەم پیتی (زەممە) بوو ، بەڵام (زەممە) ـەکە ئەسڵی نەبوو ، واتا بنەڕەتی نەبوو ئەوا بە کەسرە دەیخوێنینەوە .

نموونە :

ٱبۡنُواْ (ئیبنو)

تێبینی : دەتوانی بڵێی : ئەگەر ئەو پیتەی (زەممە) ی لەسەرە ، لەدوای خۆی (و) یکیش هات ، ئەوە هەمزە وەسڵەکە بە کەسرە بخوێنەوە .

جۆری سێیەمی خوێندنەوەی هەمزەی وەسڵ : بە (فەتحە) دەخوێندرێتەوە هەرکاتێک هەمزەی وەسڵ لەگەڵ لامێکی ناساندن (تەعریفی) هات ، واتا ئەگەر (الــ) بوو ، ئەوە (ا) ئەلیفەکە بە فەتحە دەخوێندرێتەوە .

نموونە :

ٱلشَّمۡسُ (ئەششەمس)

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ

تێبینی : ئەو هەمزە وەسڵە ناخوێندرێتەوە ، چوونکە باسمان کردووە لە زۆربەی حاڵەتەکان ناخوێندرێتەوە ، تەنها لەسەرەتا و دەستێک دەخوێندرێتەوە ، هەربۆیە ئەم هەمزەیەش لە حاڵەتی دەستپێکردنداین و ئێمەش لێرە لە حاڵەتی خوێندنەوە داین و نایخوێنینەوە .

التقاء الساكينين بسبب التنوين

بەیەک گەیشتنی دوو ساکین بەهۆی تەنوین

لەم بابەتەشدا ئێمە کار لەسەر هەمزەی گەیاندن (الوصل) دەکەین ، چۆن ؟

وەڵام : هەرکاتێک تەنوینەکان کە ئەمانەن : (تەنوینی فەتحە) (تەنوینی کەسرە) (تەنوینی زەممە) گەیشتن بە هەمزەی گەیاندن بەم شێوەیە :

ـٍ

ـً + ٱ = یاساکانی گەیشتنی دوو ساکین بەهۆی تەنوین

ـٌ

لەم کاتەدا ئێمە تەنوینەکان وەکخۆی دەردەبڕین و یائێک (ی) بۆ زیاد دەکەین لەکاتی خوێندنەوەدا .(بە کەسر کردنی تەنوینەکان)

نموونە : قَوۡمًا ٱللَّهُ (قەومەنی لاهو)

تێبینی : خۆتدەزانی تەنوینی فەتحە (بزوێنی کورت و نون ـە) بەڵام بەڵام لەم یاسایەدا جگە لەو دووانە (یائێکیش) زیاد دەکەین ، وە بەهەمان شێوە بۆ تەنوینی (کەسرە و زەممەش) یائێکیان بۆ زیاد دەکەین لەکاتی خوێندنەوەدا .

نموونە : كَرَمَادٍ ٱشۡتَدَّتۡ (کەرەمادینیشتەددەت)

تێبینی : ئاگاداربە ! هەمزەی وەسڵ لەم بابەتەدا ناخوێندرێتەوە چونکە لەم بابەتەدا هەرگیز هەمزەی وەسڵ لەسەرەتای ئایەت نیە

الالفات السبع في القرآن الكريم

حەوت ئەلیفەکە لە قورئانی پیرۆز

لەم بابەتەدا کار لەسەر ئەم ئەلیفە دەکەین کە ئەمە هێماکەیەتی (أْ) ئەلفێکە نیشانەیەکی هاوشێوەی ژمارە پێنجی کوردی لەسەرە .

ئەم جۆرە ئەلیفە تەنها لە کۆتاییدا دەخوێندرێتەوە ، واتە : یان لەکۆتایی ئایەتدا ، یاخود لەکاتی خوێندنەوەدا کاتێک لەسەری وەستاین ، لەکاتی سەرەتا و دەستپێک یان لە ناوەڕاستی ئایەت ناخوێندرێتەوە .

ئەم حەوت جۆرە ئەلیفەش لەم وشانەی خوارەوەدان :

تێبینی : لێرەدا تەنیا بە ئەندازەی یەک (فەتحە) نونی (انا) درێژ دەکرێتەوە .

یەکەم : (أَنَاْ) أَنَاْ أَكۡثَرُ مِنكَ مَالٗا وَأَعَزُّ نَفَرٗا (ئەنە ئەکثەرو مینکە ئەموالەووەئەعەززو نەفەرا)

دووەم : (لَّٰكِنَّاْ) لَّٰكِنَّاْ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا (لاکیننە هولڵاهو ڕەببی وەلا ئوشریکو بیرەببی ئەحەدا)

سێیەم : (ٱلظُّنُونَاْ) وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَاْ (وەتەظوننەنە بیللاهیظونونا)

تێبینی : لێرەدا ئەم ئەلیفە دەخوێندرێتەوە چونکە وەک وتمان گەر بکەوێتە کۆتایی ئەوە دەخوێندرێتەوە ، بە ئەندازەی دوو جوولەش درێژ دەکرێتەوە .

چوارەم : (ٱلرَّسُولَاْ) وَأَطَعۡنَا ٱلرَّسُولَاْ (وەئەطەعنەڕڕەسولا)

تێبینی : لێرەشدا ئەم ئەلیفە دەخوێندرێتەوە چونکە وەک وتمان گەر بکەوێتە کۆتایی ئەوە دەخوێندرێتەوە ، بە ئەندازەی دوو جوولەش درێژ دەکرێتەوە .

پێنجەم : (ٱلسَّبِيلَاْ) فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَاْ (فەئەضەللونەسسەبیلا)

تێبینی : لێرەشدا ئەم ئەلیفە دەخوێندرێتەوە چونکە وەک وتمان گەر بکەوێتە کۆتایی ئەوە دەخوێندرێتەوە ، بە ئەندازەی دوو جوولەش درێژ دەکرێتەوە .

شەشەم : (قَوَارِيرَاْ) كَانَتۡ قَوَارِيرَاْ (کانەت قەواریرا)

تێبینی : لێرەشدا ئەم ئەلیفە دەخوێندرێتەوە چونکە وەک وتمان گەر بکەوێتە کۆتایی ئەوە دەخوێندرێتەوە ، بە ئەندازەی دوو جووڵـەش درێژ دەکرێتەوە .

حەوتەم : (سَلَٰسِلَاْ) إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَاْ وَأَغۡلَٰلٗا وَسَعِيرًا (ئیننا ئەعتەدنا لیلکافیرینە سەلاسیلە وەئەغلالەووەسەعیرا)

تێبینی : تەنها لە وشەی (سَلَٰسِلَاْ) دا دەتوانی ئەم ئەلیفە بخوێنیتەوە و دەشتوانی نەیخوێنیتەوە ، چۆن ؟

دەتوانین بڵێین : (إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَاْ)(ئیننا ئەعتەدنا لیلکافیرینە سەلاسیلا)

وە دەتوانین بڵێین : (إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَ) (ئیننا ئەعتەدنا لیلکافیرینە سەلاسیل)

الحروف قلقلة

پیتەکانی قەلقەلە

قەلقەلە بریتییە لە لەرینەوە واتە بەرزکردنەوە و قەڵەوکردنی ئەم پێنج پیتانە لەکاتی خوێندنەوە :

(ق ، ط ، ب ، ج ، د) کە کۆکراونەتەوە لە وشەی (قطب جد)

لەم بابەتەدا مەرجە ئەم پێنج پیتەی سەرەوە ساکین بن ، وە ئەگەر ساکین بوون ئەوە بە جوانتر و قەڵەوتر لە پیتەکانی پێش خۆی و دواى خۆی دەخوێنینەوە .

تێبینی : لەکاتی خوێندنەوەی ئەم پێنج پیتە دەبێ قەڵەو بکرێت لەکاتی خوێندنەوەیاندا ، بەڵام نابێ بکرێن بە شەددە ، وریابە !

قەلقەلە دابەش دەکرێت بۆ سێ جۆر :

جۆری یەکەم : قەلقەلەی بچووک (قلقلة صغرى) :

ئەم جۆرە کاتێکە کە یەکێک لە پێنج پیتەکانی قەلقەلە کە پیتەکانی (قطب جد) ــە لە ناوەڕاستی وشەدابوو ، بەڵام هەر مەرجە ساکین بن ، ئەوکاتە پیتەکە کەمێک قەڵەو دەکەین ودەیلەرێنینەوە ، بەڵام بە بچووکی .

نموونە : خَلَقْنَا (خەلەقنا)

يَدْخُلَ (یەدخول)

تێبینی : لەم جۆرەدا لەکاتی قەلقەلەدا نابێ دەنگت بپچڕێنی دوای لەرینەوە و قەڵەوکردن ، بەڵکوو ڕاستەوخۆ دەچیتە سەر پیتی دوای خۆی .

واتا نابێت بڵێی : يَدْخُلَ (یەد……خول)

بەڵکو دەبێ بڵێی : يَدْخُلَ (یەدخول)

جۆری دووەم : قەلقەلەی ناوەند (قلقلة وصطى) :

ئەم جۆرەیان کاتێکە کە یەکێک لە پیتەکانی قەلقەلە (قطب جد) دەکەونە کۆتایی ئایەت یان خۆمان لەسەری دەوەستین و دەبێت بە سکوون .

تێبینی : لەکاتی خوێندنەوەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز مەرج نیە تەنها لەکۆتایی ئایەت بوەستی ، دەتوانی لە ناوەڕاستی ئایەتیش بوەستی بەو مەرجەی واتای ئایەتەکە تێک نەدات ، لەو ساتەدا لەکاتی وەستانەکە کۆتا پیت ڕاستەوخۆ دەبێت بە سکون و حەرەکەکەی سەری ناخوێندرێتەوە ، ئینجا هەر حەرەکەیەک بێت .

نموونە : وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ (وەمەییوئمین بیللاهی یەهدی قەلبەهـ)

لێرەدا ئەمە کۆتایی ئایەت نیە تاکوو لەسەری وەستابم ، بەڵکو ناوەڕاستی ئایەتی (١١) سورەتی (التغابن) و ماندووبوم لە خوێندنەوە و لەسەری وەستاوم ، بۆیەش ناڵێم (یەهدی قەلبەهو) بەڵکو مادام لەسەری وەستاوم دەڵێم (یەهدی قەلبەهـ)

هەربۆیە ئەگەر پیتەکانی (قطب جد) ی قەلقەلە لەسەری وەستاین دەبن بە سکون و دەیانکەین بە قەلقەلە ، ئینجا ئەگەر لە بنەڕەتیشدا سکون نەبن، بەهۆی ئەم تێبینیەی سەرەوە .

تێبینی : لە جۆری دووەمی قەلقەدا پیتەکە قەڵەو دەکەین و دەیلەرێنینەوە بەشێوەیەکی مامناوەند ، واتە کەمێک لە جۆری یەکەمی قەلقەلەی یەکەم قەڵەوتر دەیخوێنینەوە .

نموونە :

الْفَلَقِ (ئەلفەلەق)

الْبَابَ (ئەلباب)

جۆری سێیەم : قەلقەلەی گەورە (قلقلة كبرى)

ئەمجۆرەیان کاتێکە کە پێنج پیتەکەی قەلقەلە (قطب جد) لەکۆتایی هاتن ، بەڵام شەددەیان لەسەر بوو ، ئەمجۆرەیان لەکاتی خوێندنەوەدا قەڵەوتر دەخوێندرێتەوە لە دوو جۆرەکەی تر ، چوونکە جگە لەوەی لە کۆتاییە ، شەددەشی هەیە و بۆیە توندتری دەکەین .

نموونە :

الْحَجَّ (ئەلحەجج)

الْحَقَّ (ئەلحەقق)

أَشَدُّ (ئەشەدد)

الاحكام (الراء)

یاساکانی پیتی (ر)

لەم بابەتەدا باس لە چۆنیەتی خوێندنەوەی پیتی (ر) دەکەین لە قورئانی پیرۆزدا کە ئایە پیتەکە بە سوکی دەخوێندرێتەوە واتە بە (ر) دەخوێندرێتەوە یاخود بە (ڕ) دەخوێندرێتەوە ؟
مامۆستایانی تەجوید چەند یاسایەکیان داناوە بۆئەوەی کە لەکوێ (پیتی ر) بە سوکی و لەکوێ بە قەڵەوی دەخوێندرێتەوە

بەڵام بۆ ئاسانتر تۆ دەتوانی یاساکانی پیتی (ر) ی سوک لەبەر بکەیت و ئەوەی دەمێنێتەوە بۆخۆت لە (ر) ی قەڵەو هەژماری بکە و لەکوێ گەشتیت بە پیتی (ر) ئەگەر لە یاساکانی (ر) ی سوک نەبوو ئەوە بزانە یاساکانی (ر) ی قەڵەوە و بۆخۆت بە قەڵەو بیخوێنەوە .

یاساکانی پیتی (ر) ئەگەر بە سوکی بخوێندرێتەوە چوار جۆرە :

یەکەم : ئەگەر پیتی (ر) کەسرەی لە ژێر بوو : (رِجَالٌ) (ریجال)

دووەم : ئەگەر پیتی (ر) ساکین بێت و پێشی کەسرە بێت : (فِرْعَوْنَ) (فیرعەون)

سێیەم : ئەگەر پیتی (ر) ساکین بوو و پێش ئەویش ساکین بوو و دووەم پیت پێش (ر) کەسرە بوو : (حِجْرٍ) (حیجر)

تێبینی بۆ خاڵی سێیەم : ئەگەر پێش پیتی (ر) ی ساکین پیتێکی ساکین هاتبوو ئەوە سەیری پیتێکی پێش ئەویش بکە ئەگەر ئەو کەسرە بوو ، ئەوە بە سوکی بیخوێنەوە ، واتە :

پیتی کەسرە + پیتی ساکین + پیتی (ر) ی ساکین = پیتی (ر) بە سوکی بخوێنەوە .

چوارەم : ئەگەر (ر) ساکین بێت و پێش خۆی پیتی (ي) هاتبێت : (بَشِيرٌ) (بەشیر)

تێبینی : بابەتێکی ترمان هەیە لە یاساکانی (ر) کە پێی دەگوترێت (جواز الوجهين) واتە ئاساییە کە بە قەڵەو یان بە سوکی بیخوێنییەوە ، بەڵام تۆ بۆ ئەوەی بابەتەکە لەسەرت قورس نەبێت هەر یاساکانی (ر) ی سوک بزانە و لەکوێ گەشتیت پێیان ئەوە بە سوکی بیخوێنەوە و ئەوەی ماوەتەوە بە قەڵەوی بیخوێنەوە

المد

درێژکردنەوە

بریتییە لە درێژکردنەوەی سێ پیت لەکاتی خوێندنەوەدا ، ئەوانیش (ا ، و ، ي) .

مەد هێما دەکرێت لە قورئانی پیرۆزدا بە (˜) لەسەر هەریەکە لە پیتەکانی (ا ، و ، ي) هەیە ، ئەمەش ئاماژەیە بۆ درێژ کردنەوە .

پیتەکانی مەد لە چ کاتێکدا دەبن بە پیتی مەد درێژ کرنەوە ؟

وەڵام : ئەگەر ساکین بن ، واتە مەرجە ساکین بن .

تێبینی : بۆ ناسینەوەی پیتەکە لە قورئانی پیرۆزدا هیچی لەسەر نەنوسراوە ، واتە : (ا ، و ، ي) هیچی لەسەر نیە و وەکخۆیان هاتوون .

درێژکردنەوە چۆنە ؟

وەڵام : درێژکردنەوە بریتییە لە چەند جوڵەیەک واتە ئەوپیتە چەند جارێک درێژ دەکەینەوە ، بەشێوەیەکی گشتی باسی درێژکردنەوەمان کردووە لە (سەرەتای ئەم نامیلکەیە) ، کە گوتمان بۆ درێژکرنەوە پشت بە ژماردن دەبەستین بۆ زانینی ژمارەی درێژکردنەوە .

بۆنموونە : بۆ زانینی ئەوەی کە دوو جوڵە چەندە ، لەدڵی خۆماندا لەکاتی خوێندنەوەدا دەیژمێرین لە (١ بۆ ٢)

واتە : چەند کاتمان پێدەچێت بۆ گەیشتن لە ژمارە (١) بۆ ژمارە (٢) ئێمەش ئەوەندە درێژی دەکەینەوە .

بەهەمان شێوە بۆ (چوار جوڵە) و (شەش جوڵە)

بەشێوەیەکی گشتی دوو هۆکار مەد درووست دەکەن ، ئەوانیش :

(هەمزە) و (سکون) واتە ئەگەر یەکێک لەو دوو هۆکارە لەگەڵیان هات .

مەد بۆ دوو جۆری سەرەکی دابەش دەبێت :

١ – مد الاصلي

٢ – مد الفرعي

ئەم دوو جۆرەش بۆ چەند لقێکی بچووک دابەش دەبن

جۆری یەکەم : مد الاصلي : ئەم جۆرە بۆ چوار لق دابەش دەبێت ، کە هەرچوار لقەکە ، دوو جوڵە درێژ دەکرێتەوە .

جۆری یەکەم لە مد الاصلي : المد الطبيعي : کاتێک ڕوودەدات کە پیتەکانی مەد هاتن و لەپێش (ا) فەتحەی لەپێش بێت ، یان (و) هەبێت و زەممەی لەپێش بێت ، یان (ي) هەبێت و کەسرەی لە پێش بێت ، ئەوساتە دوو جوڵە درێژ دەکرێنەوە.

یاسا :

ـَ + ا = مد الطيعي

ـِ + ي = مد الطبيعي

ـُ + و = مد الطبيعي

نموونە : قَالَ (قـــالە) قِيلَ (قيـــلە)

تێبینی : بۆ زیاتر تێگەیشتن لە بابەتەکە ، سەیربکە : ئەلیف خۆی بزوێنە و مادام بزوێنیشی لەپێش بێت کە فەتحەیە ، کەواتە دوو بزوێن بەیەکتر گەیشتوون و تۆش دوو جووڵە درێژی بکەرەوە .بەهەمان شێوەش بۆ زەممە و کەسرە .

جۆری دووەم : مد العوض : ئەو مەدە کاتێک درووست دەبێت کە وشەیەک بە تەنوینی فەتحە کۆتایی هاتبێت ، جا وشەکە بۆخۆی لە کۆتایی ئایەت بوو ، یان لە ناوەڕاستی ئایەت بوو ، بەڵام تۆ لەسەری وەستایت ، ئەوکاتە ئێمە دوو جووڵە درێژی دەکەینەوە .

نموونە : حَكِيماً (حەکیما)

ئەگەر لەسەر ئەم وشەیە بوەستم ناڵێم : (حەکیمەن) ، بەڵکو دەڵێم : (حەکیما)

تێبینی : بۆ ئەم جۆرە تاکوو لێت قورس نەبێت کاتێک تەنوینی فەتحە کەوتە کۆتایی یان کۆتایی ئەو وشەیەی کە تۆ لەسەری وەستاویت لەکاتی خوێندنەوەدا ، ئەوە دوو جوڵە درێژی بکەرەوە .

نموونە : رَحِيماً (رەحیما)   بِنَاءً (بینائا)

جۆری سێیەم : مد صلة صغرى : ئەو مەدەیە کە (هاء) ی ڕاناو (ئەو هائەی کە بە شێوەی بزوێنی کورتی کوردی دەنوسرێت بۆ نموونە (فیە) ، هەرکاتێک ئەم هائە هات و لەپێش و دوای ئەم هائە پیتێکی جوڵاو (حەرەکە لەسەر) هات ، ئەوە دوو جوڵە درێژی بکەرەوە .

یاسا :

پیتی متحرك + ه + پیتی متحرك = مد صلة صغرى

نموونە : بِهِ جَمْعاً (بیهی جەمعا)   لَهُ مُلْكُ (لەهو مولک)

(لێرەدا ئاگەداربە هائەکە بۆخۆی درێژناکرێتەوە بەڵکو جوڵەکەی کە (کەسرە) یان (زەممە) یە ، ئەوان دوو جوڵە درێژ دەکرێنەوە .)

چەند تێبینییەکی گرنگ :

یەکەم بۆ ناسینەوەی مد صلة صغری لە قورئانی پیرۆزدا (و) یان (ي) یٚکی بچووک لەدوای هائەکە کراوە .

دووەم : ئەگەر پێش هائەکە ساکین بوو ئەوا هائەکە وەکخۆی دەخوێندرێتەوە ، واتە دوو جوڵە درێژی ناکەینەوە .

سێیەم : تەنیا دوو وشەمان هەیە کە لە یاساکان لادەدەن :

١ - يَرْضَهُ لَكُمْ (یەرضەهو لەکوم) (ڕاستە هائەکە پێش و دواوەی پیتی جوڵاوە ، بەڵام درێژی ناکەینەوە)

٢ – فِيهِ مُهَاناً (فیهی موهانا) (لێرەشدا هائەکە پێشی جوڵاو نیە ، بەڵام دوو جوڵە درێژی دەکەینەوە)

جۆری چوارەم : مد البدل : ئەمجۆرەیان (هەمزەی لەگەڵە) واتە لەپێش پیتەکانی مەد (ا ، و ، ي) هەمزە دێت ، بەڵام مەرجە ئەو هەمزەیەی کە لەپێش (ئەلیفەکە) دێت فەتحەی لەسەربێت ، وە ئەو هەمزەیەی لەپێش (واوەکە) دێت زەممەی لەسەربێت ، وە ئەو هەمزەی لەپێش (ي) دێت کەسرەی لەژێر بێت ، ئەو ساتە دوو جوڵە درێژی دەکەینەوە .

یاسا :

ءَ + ا = مد البدل

ءُ + و = مد البدل

ءِ + ي = مد البدل

تێبینی : ئەم بابەتە وەک (مد الطبیعی) وایە ، تەنها جیاوازی ئەوەیە کە لەم بابەتە هەمزەی لەگەڵە .

نموونە :

ءَادَمَ (ئادەم) (دوو جوڵە ئەلیفەکە درێژ دەکرێتەوە)

أُوتُوا (ئوتو) (دوو جوڵە واوەکە درێژدەکرێتەوە)

جۆری دووەمی مەد : مد الفرعي : ئەم جۆرەی مەد زیاتر بەربڵاوترە و زۆرترە ، ئەم جۆرەش دابەشدەکرێت بۆ دوو جۆری سەرەکی:

جۆری یەکەم : ئەوانەی بەهۆی هەمزە درووستدەبن ، کە سێ دانەن .

جۆری دووەم : ئەوانەی بەهۆی سکون درووستدەبن کە شەش دانەن .

تێبینی : لە مد الفرعي دا بەشێوەیەکی گشتی (چوار یان پێنج یان شەش) جوڵە درێژدەکرێنەوە .

جۆری یەکەم : ئەوانەی بەهۆی هەمزەوە درووستدەبن :

١ – مد الواجب المتصل : ئەم جۆرەیان کاتێک ڕوودەدات کە پیتەکانی مەد لەدوای خۆیان (هەمزە) هات بەڵام لە هەمان وشەدا نەوەک وشەیەکی جیاواز ، ئەوکاتە پیتەکانی مەد (چوار یان پێنج) جووڵە درێژدرکەینەوە ، بەڵام (چوار جوڵە) باشترە .

یاسا :

ا

و + ء = چوار یان پێنج جوڵە درێژکردنەوە .

ي

تێبینی : بۆ ناسینەوەی ئەم بابەتە ، ئەگەر لە قورئاندا ئەم هێمایەت بینی (ـــٓ) لەسەر (ا) یان (و) یان (ي) کە وەک هێڵێکی شەپۆلدار وایە ، و لە دوای خۆی هەمزە هاتبوو ، ئەوە ڕاستەوخۆ (چوار) یان (پێنج) جووڵە درێژی بکەرەوە .

نموونە :

جَآءَ (جااائە)

الفَآئِزُون (ئەلفاااائزون)

سُوٓءَ (سووووء)

٢ – مد الجائز المنفصل : کاتێک ئەم جۆرە ڕوودەدات کە پیتەکانی مەد هاتن و لەدوای خۆیان هەمزە هات ، بەڵام لەیەک وشە نەبوون ، بەڵکوو پیتەکانی مەد لە کۆتایی وشەی یەکەم بوون و هەمزەش لە سەرەتای وشەی دووەم بوو ، ئەو کاتەش چوار یان پێنج جووڵە درێژی دەکەینەوە ، لە حاڵەتی ناچاریشدا دەتوانین دوو جوڵە درێژی بکەینەوە .

تێبینی : بۆ ناسینەوەی ئەم بابەتە ، ئەگەر لە قورئاندا ئەم هێمایەت بینی (ــٓ) لەسەر (ا) یان (و) یان (ي) کە وەک هێڵێکی شەپۆلدار وایە ، و لە دوای خۆی هەمزە هاتبوو ، ئەوە ڕاستەوخۆ (چوار) یان (پێنج) جووڵە درێژی بکەرەوە .

نموونە :

بِمآ أَوْحَيْنَا (بیماااا ئەوحەینا)

فِيٓ أَنْفُسِكُم (فیییی ئەنفوسیکوم)

تێبینی بۆ هەردوو جۆرەکەی سەرەوە لە مەد : بۆ ناسینەوەی ئەم دوو جۆرە ئەگەر لە قورئاندا ئەم هێمایەت بینی (ــٓ) لەسەر (ا) یان (و) یان (ي) کە وەک هێڵێکی شەپۆلدار وایە ، و لە دوای خۆی هەمزە هاتبوو ، ئەوە ڕاستەوخۆ (چوار) یان (پێنج) جووڵە درێژی بکەرەوە ، جا لە یەک وشەدا بوون یان نا .

٣ – مد الصلة الکبری : پێشتر لە (مد الصلة صغری) باسمان کرد کە ئەو هائەی وەک بزوێنی کورتی کوردی وایە ، دوو جوڵە درێژی دەکەینەوە ، بەڵام لەم بابەتەدا هەر هەمان (هاء) چوار یان پێنج جوڵە درێژی دەکەینەوە .

ئەم جۆرە کاتێک ڕوودەدات کە (هائەکە) پێش خۆی پیتێکی جوڵاو بێت و لە دوای خۆی (هەمزە) یەکی جوڵاو بێت :

یاسا :

پیتێکی جوڵاو + هاء + ء (جوڵاو)

ئەوکاتە (چوار) یان (پێنج) جوڵە درێژی دەکەینەوە .

نموونە :

مَالَهُ, أَخْلَدَ (مالەهووووو ئەخلەدە)

تێبینی : ئاگەداربە لەم بابەتەدا (هاء) درێژ ناکرێتەوە ، بەڵکوو (و) یان (ي) درێژ دەکرێتەوە ، ئەگەر سەرنجی نموونەکەی سەرەوە بدەی دەبینی لەسەر (هائەکە) زەممە هەیە و ئێمەش زەممەکە درێژ دەکەینەوە ، بەهەمان شێوەش ئەگەر کەسرە هەبوو ئێمە کەسرە درێژ دەکەینەوە .

تێبینی : لە قورئاندا بۆ ناسینەوەی ئەم بابەتە (و) یکی بچووک لەنێوان هەمزە و هائەکە دەکرێت و (ـــٓ) ئەم هێمایەشی لەسەر دەکرێت بە بچووکی ، ئەگەر ئەمەت بینی ، ئەوە چوار یان پێنج جووڵە درێژی بکەوە .

هۆکاری دووەمی درووستبوونی مەد : سکوونە

١ – مد اللازم الكلامي : ئەمەش دابەش دەکرێت بۆ دوو لق ، ئەوانیش :

یەکەم : مەدی لازمی وشەی قورس : ئەو مەدەیە کە پیتەکانی (ا ، و ، ي) بەدوای خۆیاندا پیتێکی شەددە دار بێت هەر لە هەمان وشەدا ، ئەمەش بە ئەندازەی شەش جوڵە درێژ دەکەینەوە .

نموونە : الضَّآلِّين (ئەضضاااااااللين)

الصَّآخَّة (ئەصصااااااخخەهـ)

تێبینی : بۆ ناسینەوەی بابەتەکە ئەگەر (ا) بینی و پێشی فەتحە بوو ، یان (و) بینی و پێشی (زەممە) بوو ، یان (ي) بینی و پێشی (کەسرە) بوو ، و لە دوای خۆیان شەددە هەبوو ، ئەوە شەش جوڵە مەددەکە درێژ بکەرەوە .

٢ – مەدی لازمی وشەی بچوک : ئەوەیە کە لەدوای پیتەکانی مەد (ا ، و ، ي) سکونێکی هەمیشەیی هاتبێت ئەوە ئەویش شەش جوولە درێژی دەکەینەوە .

نموونە : ءَآلْآنَ (ئاااااالئاان)

ئەم جۆرەی مەد تەنها لەم وشەیەدا هەیە و لەبەری بکەو بیناسەوە ، دوو جار هاتووە لە قورئاندا ، هەردوو جارەکەش لە سورەتی یونس دا هاتووە .

مەدی لازمی پیتی : لەم جۆرە مەددەدا باس لە چەند پیتێک دەکەین کە لە سەرەتای چەند سورەتێکدا هاتوون ، لازمی پیتی لەو پیتانە پێک دێت کە لە خوێندنەوەدا بە سێ پیت دەخوێندرێتەوە ، وەک پیتی لام (ل) کە ئاساییی بە لام دەخوێندرێتەوە کە لە سێ پیت پێکهاتووە (ل ا م) ، وە هەروەها ئەم پیتانەی لەم یاسایەدا کاریان پێدەکەین :

١ – دەبێ لە خوێندنەوەدا بە سێ پیت بخوێندرێتەوە

٢ – پێویستە ناوەڕاستی پیتەکان یەکێک بێت لە پیتەکانی مەد

مەبەست لێرەدا ئەوەیە کە : کاتێک دەڵێم ؛ لام ، ناوەڕاستی (لام) ئەلیفە و ئەلیفیش پیتی مەددە

ئەو پیتانەشی لە قورئاندا بە سێ پیتی دەخوێندرێتەوە ناوەڕاستەکانیان یەکێکە لە پیتەکانی مەد.

تێبینی : بۆ ناسینەوەی ئەو پیتانەی کە لە خوێندنەوەدا بە سێ پیت دەخوێندرێنەوە :

هەشت پیتن کە کۆ کراونەتەوە لە وشەی (نقص عسلكم) هەریەک لەم هەشت پیتانە لە سەرەتای چەند سورەتێک دێن ، بەجۆرێک لە هەندێکیان یەک پیت هاتووە و لە هەندێکی سێ و لە هەندێکی زیاتر لە سێ .

پیتەکان : (ن = نون) (ق = قاف) (ص = صاد) (ع = عەین) (س = سین) (ل = لام) (ک = کاف) (م = میم)

ئەگەر سەرنج بدەیت لە ناوەڕاستی هەریەکەیاندا پیتی مەد هاتووە (ا ، ي ، و)

مەدی لازمی پیتی بەشێوەیەکی گشتی دابەش دەبێت بۆ دوو لقی سەرەکی :

لقی یەکەم : مەدی لازمی پیتی قورس : ئەمجۆرەیان لەم پیتانە پێکدێت کە لە خوێندنەوەدا بە سێ پیت دەخوێندرێنەوە و ناوەڕاستەکانیان پیتی مەدە ، ئەگەر پیتەکە گەیشت بە سکون وە سکونەکەش لەگەڵ دوای خۆی تێکهەڵکێش کرا ئەوا دەبێتە مەدی لازمی پیتی قورس .

ڕونکردنەوەی بابەت : بۆنموونە لەسەرەتای سورەتی (البقرة) کاتێك بە (الم) دەستپێدەکات بۆ خوێندنەوەی :

الٓمٓ (ئەلیف لاااااام میییییم) (ئەگەر سەرنج بدەیت ئەلیف و لام شەش جوڵە درێژ دەکرێتەوە)

وە ئەگەر سەیر بکەیت کاتێک لامەکە شەش جوڵە درێژ دەکەیتەوە کە لە کۆتاییەکەیدا (م) ێک هەیە و کاتێکیش پیتی (م) دەستپێدەکات دووبارە پیتی (م) هەیە ، ئێمەش دەزانین کە ئەم دوو پیتە تێکهەڵکێش دەکرێن چونکە یەک جۆر پیتن و هەردووکیشیان سکونن (م + م = مّ)

بۆیە لەم بابەتەدا هەرکاتێک ئەو پیتانەی بەدوای یەکتری دێن تێکهەڵکێش کران ئەوە دەبن بە مەدی لازمی پیتی قورس

کەواتە نموونەکەی سەرەوە دەبێت بە :

(ئەلیف لاااااممیییییم)

تێبینی : ئەگەر تێبینی بکەیت دەبینی لەسەر ئەو پیتانەی درێژدەکرێنەوە هێمای (ــًـ) هەیە کەواتە ئەو پیتەی ئەمەی لەسەرە بزانە پیتی ناوەڕاستی (شەش) جووڵە درێژ دەکرێتەوە .

تێبینی : ئاگەداربە ! ئەم جۆرە (قورس) تەنها لە کاتی تێکهەڵکێشاندا ڕوودەدات ، واتە (م+م)

لقی دووەم : مەدی لازمی پیتی سوک : ئەمجۆرەیان لەو پیتانە پێکدێت کە لە خوێندنەوەدا بە سێ پیت دەخوێندرێنەوە و ناوەڕاستەکانیان پیتی مەدە ، وە گەیشتووە بە سکونێک و سکونەکەش لەگەڵ دوای خۆی تێکهەڵکێش ناکرێت ، ئەو ساتە دەبێتە مەدی لازمی سوک ، و شەش جولە درێژ دەکرێتەوە .

ڕونکردنەوەی بابەت :

بۆنموونە : لەسەرەتای سورەتی یوسف دا کاتێک بە (الر) دەستپێدەکات ، بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە :

آلّر (ئەلیف لاااااام ڕاء) ئەگەر سەرنج بدەیت تەنها (ئەلیفەکە) درێژدەکەینەوە ، بە ئەندازەی شەش جووڵە ، وە ئەگەر سەنجی ئەوەش بدەیت کە کۆتایی لام بە (م) هاتووە و سەرەتای راء بە (ر) هاتووە بۆیە تێکهەڵکێش ناکرێن .

کەواتە دەبێت بە مەدی لازمی سوک (م + ر = ڕونادات)

تێبینی : ئەگەر ببینی تەنها لەسەر ئەو پیتەی کە درێژ دەکرێتەوە هێمای (ـــ) کراوە ، بۆیە تۆش تەنیا ئەو پیتەیان درێژ بکەرەوە.

تێبینی : ئاگەداربە ئەم جۆرەی مەد تەنها لەکاتی نەبونی تێکهەڵکێشان ڕوئەدات .

چەند تێبینییەکی گرنگ دەربارەی مەد بە شێوەیەکی گشتی :

١ – ئەلیف هەر بە ئەلیف دەخوێندرێتەوە و درێژکردنەوەی تێدانیە .

٢ - پێنج پیت هەن کە تەنها دوو جوڵە درێژ دەکرێنەوە ، کە کۆکراونەتەوە لە وشەی (حي طهر)

٣ – هەردوو وشەی :

ءَآلذَّكَرَيْنِ (ئاااااذەكەرەين)

ءَآللَّهُ (ئاااااڵڵاھـ)

وەکوو مەدی لازمی قورسن بەڵام ناوەکەیان جیایە و ناویان (مد الفرق) ـە بەهەمان شێوە شەش جووڵە درێژ دەکرێنەوە و دوو جوڵەش دروستە .

٤ – هەرکاتێک ئەم هێمایەت بینی لەسەر پیتێک (ــٓـ) ئەوا تۆ چوار جوڵە پیتەکە درێژ بکەرەوە ، بەڵام ئەگەر لە دوای ئەم هێمایە شەددەشت بینی ئەوە شەش جوولە درێژی بکەرەوە .

تَمَّتْ بِحَمْدِاللَّه

ورتل القرآن ترتيلا

Muhammad 19

0773 167 31 21